

Средства за правна защита и санкции в случаи на дискриминация, основана на пола

Уебинар на ERA, 7 юни 2024 г.

Д-р Балинт Рожавьолги
съдия в Районния съд на гр. Дебрецен

1

В «За духа на законите» Монтескьо пише : "В природата хората се раждат равни, но не могат да останат такива и само законите ги правят отново равни".

Ърл Уорън, председател на Върховния съд на САЩ: *Има един оскърбителен възглед, който сега мнозина подкрепят – че расовата дискриминация не може да се заличи със закон, а само чрез промяна в сърцата и умовете на хората. Това е фалшиво кредо. Вярно е, че предразсъдъците не могат да бъдат заличени, но налагането им на други хора може.*

Основната роля на закона за намаляване на деянията, произтичащи от – съзнателни или несъзнателни – предразсъдъци, се изпълнява чрез санкции и средства за защита

2

Основни принципи

- Ефикасност
- Пропорционалност
- Подходящ възпиращ ефект

3

Функция

- Възпиране на извършителя на дискриминация и други потенциални извършители от подобни деяния в бъдеще – основна функция: правна защита. Обща и специална превенция.
- предоставяне на обезщетение и възстановяване на вредите за пострадалите – второстепенна функция

4

Относим правен контекст в първичното законодателство на ЕС - I.

1. Договор за функционирането на Европейския съюз, чл. 157, ал. 1: "Всяка държава-членка осигурява прилагането на принципа за **равно заплащане** на мъжете и жените за равен труд или за труд с равна стойност".
2. Хартата на основните права на Европейския съюз, чл. 47: „Всеки, чиито права и свободи, гарантирани от правото на Съюза, са били нарушени, има право на **ефективни правни средства за защита** пред съд в съответствие с предвидените в настоящия член условия” – *в разумен срок, правна помощ*

5

Относим правен контекст в първичното законодателство на ЕС - II.

3. Харта на основните права чл. 21, ал. 1: „Забранена е всяка форма на дискриминация, основана по-специално на пол, раса, цвят на кожата, етнически или социален произход, генетични характеристики, език, религия или убеждения, политически или други мнения, принадлежност към национално малцинство, имотно състояние, рождение, увреждане, възраст или сексуална ориентация”.
4. Харта на основните права чл. 23: „Равенството между жените и мъжете трябва да бъде гарантирано във всички области, включително заетостта, труда и възнаграждението”.

6

Харта на основните права

Член 51: Приложно поле

1. Разпоредбите на настоящата харта се отнасят за институциите, органите, службите и агенциите на Съюза при зачитане на принципа на субсидиарност, както и за държавите-членки, единствено когато те прилагат правото на Съюза. В този смисъл те зачитат правата, спазват принципите и насърчават тяхното прилагане в съответствие със своите компетенции и при зачитане на предоставените в Договорите компетенции на Съюза.
2. Настоящата харта не разширява приложното поле на правото на Съюза извън компетенциите на Съюза, не създава никакви нови компетенции или задачи за Съюза и не променя компетенциите и задачите, определени в Договорите.

7

Относим правен контекст във вторичното законодателство на ЕС

1. **Директива 2006/54/ЕО на Европейския парламент и на Съвета** от 5 юли 2006 година за прилагането на принципа на равните възможности и равното третиране на мъжете и жените в областта на заетостта и професиите (преработена), членове 17—18 и 25
- **Преди:** Директива на Съвета 76/207/ЕИО от 9 февруари 1976 година относно прилагането на принципа на равното третиране на мъжете и жените по отношение на достъпа до заетост, професионалната квалификация и развитие, и на условията на труд— в сила до 14 август 2009 г. – отменена от новата директива, считано от 15 август 2009 г.
2. **Директива 2004/113/ЕО на Съвета** от 13 декември 2004 година относно прилагане на принципа на равното третиране на мъжете и жените по отношение на достъпа до стоки и услуги и предоставянето на стоки и услуги, членове 8-11

8

Директива 2010/41/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 7 юли 2010 година за прилагане на принципа на равно третиране на мъжете и жените, които извършват дейности в качеството на самостоятелно заети лица, и за отмяна на Директива 86/613/ЕИО на Съвета

Тази директива установява рамка за прилагането в държавите-членки на принципа на равното третиране на мъжете и жените, които извършват дейност в качеството на самостоятелно заети лица или допринасят за упражняването на такава дейност, по отношение на аспектите, които не са обхванати от директиви 2006/54/ЕО и 79/7/ЕИО.

9

Директива 2006/54/ЕО

Защита на правата

Чл.17

1. **Държавите-членки** гарантират, че след евентуално сезиране на други компетентни органи, включително прибегване до помирителни производства, ако те сметнат това за целесъобразно, всички лица, които се считат за ощетени от неспазването на принципа на равно третиране спрямо тях разполагат с достъп до **съдебни производства за привеждане в изпълнение на задълженията по настоящата директива**, дори след като отношението, при което се твърди, че е проявена дискриминация, е прекратено.

10

Право на ефективни средства за правна защита

Възможни средства за правна защита на национално равнище — във всеки случай: средство за правна защита по съдебен път! (може да бъде допълнено от други способности)

Правото на ЕС не изисква в *националния режим* да се предвидят *нови средства за правна защита*, а **еквивалента на средствата** за правна защита, предоставени съгласно правото на ЕС и националното право, както и да се гарантира, че правата, произтичащи от правото на ЕС са **приложими на практика**.

Според Крейг и Де Бурка преобладаващата доктрина е, че Съдът на ЕС очаква националните съдилища да анализират ограничаващата национална правна норма, отнасяща се до случая, от гледна точка на пропорционалността и да игнорират всички такива разпоредби, ако е необходимо, за да се гарантира прилагането на правото на ЕС.

11

Възможни средства за правна защита на национално равнище:

- **Вид на закона** (граждански, наказателен, административен) – Процесуална автономия (+ APC)
НО дали е ефективно – процесуалните изисквания не могат да направят упражняването на право, гарантирано от ЕС невъзможно или прекомерно трудно (C-180/95) и **равностойно** – процесуалните правила относно съдебните производства, предназначени да гарантират защитата на правата от общностното право, не трябва да бъдат по-неблагоприятни от тези, които уреждат подобни вътрешноправни съдебни производства (C-63/08)
- **наказателен или ненаказателен характер на средствата за правна защита**
- **цел** (назад или напред във времето)
- **нивото, на което действат средствата за правна защита** (индивидуално/групово ниво)
- **различни подходи** (оздравителни, компенсаторни, наказателни и възпиращи)

12

Общи и конкретни задължения в директивите

- Определяне на **орган** или органи за насърчаване, анализ, мониторинг и подпомагане на **равното третиране** на всички лица без дискриминация.
- Трябва да гарантира **съдебен контрол**. (Ефективна правна защита, недостатъчни гаранции срещу виктимизация, срещу отмъщение.)
- **Обръщане** на тежестта на доказване.
- Разпоредби за съответните **санкции** и подходящо **обезщетение**.

Член 8 от Закон СХХV от 2003 г. за равното третиране и насърчаването на равните възможности – 20 защитени признака

а) **пол**, б) **раса**, в) цвят на кожата, г) **националост**, д) **принадлежност към национално малцинство**, е) език, ж) **увреждания**, з) здравословно състояние, и) религия или вяра, й) политически или други убеждения, к) семейно положение, л) майчинство (бременност) или бащинство, м) **сексуална ориентация**, н) полова идентичност, о) **възраст**, п) социален произход, р) имотно състояние, с) непълно работно време или срочен характер на професионалното правоотношение или друго трудово правоотношение, т) членство в представителна организация, у) всяко друго състояние, характеристика или признак.

13

Право на предявяване на иск в обществен интерес

Минимално изискване – Директива 2006/54/ЕО Член 17 ал. 2

Actio popularis или иск в защита на обществен интерес (Унгария, Словакия, Германия, Австрия, Холандия, Румъния)

Има ли задължение за признаване на процесуална легитимация на сдружение да действа по собствена инициатива?

Възможно ли е да е имало дискриминация, но да не е идентифицирано увредено лице, търсещо обезщетение?

(C-507/18 NH v Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI — Rete Lenford) процесуална легитимация на *юридическо лице / сдружение* с легитимен интерес да заведе *съдебно или административно производство* за изпълнение на задължения, произтичащи от директивата, без да се представлява определен тъжител или без да има увредено лице

14

Директива 2006/54/ЕО

Компенсация или възстановяване на вредите

Член 18

Държавите-членки въвеждат в националните си правни системи такива мерки, каквито са необходими за осигуряване на **реална и ефективна** компенсация или възстановяване на вредите, така както се определят от държавите-членки, за вредите и загубите претърпени от лице, увредено в резултат на дискриминация, основаваща се на пола, така че тази компенсация или възстановяване да **действа възпиращо и да бъде пропорционална/о** на претърпените вреди. Такава компенсация или възстановяване на вредите **не може да бъде ограничавана/о чрез предварително определяне на максимален размер** на обезщетението, освен когато работодателят може да докаже, че единствената вреда, която е претърпял ищецът/ищцата, е отказът да бъдат разгледани документите му/й за постъпване на работа.

15

Директива 2006/54/ЕО

Санкции

Член 25

Държавите-членки предвиждат норми, съдържащи санкции, които се прилагат при нарушения на разпоредби от националното законодателство, приети в съответствие с настоящата директива, и вземат всички необходими мерки за осигуряване на тяхното прилагане. Санкциите, които могат да съдържат плащане на обезщетение на жертвата, трябва да бъдат **ефективни, пропорционални и възпиращи.**

16

Какъв вид обезщетение или санкции могат да бъдат въведени от ДЧ като наказание?

Обезщетение за вреди. Достатъчно ли е да се гарантира възможността за този правен инструмент?

НЕ, защото:

1. Трябва да има възстановяване на вредите, дори и да няма *идентифицирана жертва* на дискриминацията.
2. В много случаи размерът на обезщетението е малък и няма да има възпиращ ефект.
3. В много случаи няма *материални щети* (и много случаи исковете не са мотивирани преимуществено от икономически интерес).
4. Ако има само обезщетение за вреди – ако се допуска и има възможност за споразумение – извънсъдебните споразумения могат да противоречат на превантивния интерес – липса на публичност

17

Санкции на национално равнище

I. Гражданскоправни средства за защита

1. Прекратяване на дискриминацията
2. Връщане на *status quo ante*
3. Осигуряване на компенсация и обезщетение за претърпени вреди и пропуснати ползи
4. Възстановяване на работа (при незаконно уволнение)

II. Наказателни и административни санкции, наказващи извършителя

III. Средства за бъдеща правна защита, които не са свързани с парично обезщетение

18

Задължение за предвиждане на санкции

Произтича от задължението за осигуряване на ефективност на защитата, предвидена в директивите. Няма специфично изискване за формата, но трябва да бъдат:

- *Истински възпиращи* (не само със символичен характер)
- *Съизмерими с нарушението* (да не се третира като простъпка)
- *Пропорционални* (не по-строги от необходимото)
- *Равностойни* (на други национални санкции в аналогични ситуации)
- *Достъпни* (за носителя на права/ пострадалия/ ищеца)

19

Смесване на логиката между санкция и обезщетение?

Санкция		Обезщетение
Обществен интерес	→ ←	Частен интерес
Предотвратяване (възпиращ ефект – (не само със символичен характер)	→ ←	Възстановяване на вредите (обезщетение – Покриване на пълни загуби и вреди)
Пропорционална на нарушението (не по-строга от необходимото)	→ ←	Пропорционално на вредите (не повече от пълно обезщетение)
Наказание	→ ←	Уреждане
Равностойна (на национални санкции в аналогични ситуации)	→ ←	Равностойно (на национални обезщетения в аналогични ситуации)
Достъпна (за пострадалите / заинтересованите лица)	→ ←	Достъпно (за пострадалите)

20

C-14/83 Sabine von Colson и Elisabeth Kamann c/y Land Nordrhein-Westfalen

Две социални работнички, които не са наети на работа в мъжки затвор; компенсация: възстановяване на разходите, свързани с интервюто за работа.

- Невъзможно е да има истински равни възможности без подходяща система от санкции
- **НО!** Пълното прилагане на директивата не изисква никаква конкретна форма на санкция за незаконна дискриминация
- **ОБАЧЕ** директивата предполага такива санкции, че да се гарантира реална и ефективна съдебна защита. Освен това тя трябва да има и реален възпиращ ефект върху работодателя. Следователно, когато държава членка реши да санкционира нарушението на забраната за дискриминация чрез присъждане на компенсация, тази компенсация във всички случаи трябва да бъде адекватна по отношение на претърпените вреди

21

C-271/91 M. Helen Marshall v Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority

Хелън Маршал е уволнена от работата си като диетолог, защото е навършила пенсионна възраст и отговаря на условията за държавна пенсия, които са различни за мъжете и жените. Съдът ѝ присъжда обезщетение в размер на 19 405 (финансови загуби, лихви и обезщетение за морални вреди), въпреки че има таван на обезщетенията (6250 лири) и няма право на лихви за времето след претърпени вреди.

- В случай на дискриминационно уволнение [...] равнопоставеността не би могла да се възстанови, без да се възстанови на работа жертвата на дискриминация или, при условията на евентуалност, да се предостави финансова компенсация за претърпените загуби и вреди.
- Ако се приеме мярката да е финансова компенсация [...], тя трябва да бъде подходяща, така че да позволява изцяло компенсиране на претърпените загуби и вреди в резултат на дискриминационното уволнение.
- Налaganето на таван на финансовата компенсация [...] по правило не може да представлява правилно прилагане на директивата, тъй като той ограничава размера на обезщетението a priori до равнище, което не е непременно в съответствие с изискването за гарантиране на реално равенство на възможностите чрез адекватно обезщетение [...].

22

C-81/12 Asociația Accept v Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării

Жалба на неправителствена организация до румънския орган за равенство (CNCD) срещу футболен клуб и неговия собственик, в която се твърди, че той никога не би наел хомосексуален играч. CNCD потвърждава наличие на дискриминацията и издава на ответника предупреждение – това е санкцията в румънското законодателство по онова време

- Една чисто символична санкция не може да се счита за съвместима с правилното и ефективно прилагане на Директива 2000/78.
- Самият факт, че конкретна санкция няма парично изражение, обаче не означава непременно, че тя е чисто символична, особено ако е придружена от достатъчна степен на публичност и ако спомага за установяване на дискриминацията по смисъла на директивата при евентуален иск за обезщетение за вреди.
- Неподходящи: приетите санкции не са действително възпиращи; може също така да вземе предвид, когато е уместно, повторни нарушения на съответния ответник.

23

C-441/14 Dansk Industri (DI), от името на Ajos A/S c/y Estate of Karsten Eigil Rasmussen

Г-н Расмусен е уволнен от работодателя при навършване на 60-годишна възраст. Уволнените служители имат право на обезщетение при прекратяване на трудовото правоотношение, но г-н Расмусен не попада в обхвата на тези разпоредби на датското право, тъй като се е присъединил към пенсионна схема, управлявана от работодателя му, преди да навърши 50 години.

- Правото на Съюза трябва да се тълкува в смисъл, че националният съд, който се произнася по спор между частноправни субекти, попадащи в приложното поле на Директива 2000/78, е длъжен, когато прилага разпоредби от националното право, да тълкува тези разпоредби по такъв начин, че да могат да се прилагат по начин, който е в съответствие с директивата, или, ако такова тълкуване не е възможно, при необходимост да **остави без приложение всяка разпоредба от националното право**, която противоречи на общия принцип, забраняващ дискриминацията, основана на възраст.
- Принципите на правна сигурност и защита на легитимните очаквания не могат да променят това задължение.

24

C-407/14 *María Auxiliadora Arjona Camacho* c/y *Securitas Seguridad España SA*

НО: тълкуване *contra legem* не е възможно, оставянето настрана на закона е възможно, създаването на закон не е

- при липсата на разпоредба от националното право, която да позволява изплащането на наказателно обезщетение на лице, увредено от основана на пола дискриминация, член 25 от Директива 2006/54 не предвижда националният съд да може сам да изиска от лицето, отговорно за дискриминацията, да заплати такова обезщетение.

25

C-30/19 *Diskrimineringsombudsmannen* c/y *Braathens Regional Aviation AB*

Ответникът признава, че е платил исканата сума в размер на 1000 EUR, но отрича твърдяната дискриминация (т.е. основанието на иска).

Ищецът се счита за спечелилата страна съгласно шведските гражданскопроцесуални разпоредби, които позволяват едно такова "абстрактно признание" като средство за ответника да прекрати съдебния спор.

В резултат Стокхолмският окръжен съд прекратява делото против волята на ищеца, без да разгледа останалите елементи на спора относно това дали твърдяната дискриминация е била извършена (и дали ответникът е бил длъжен да плати сумата като последица от твърдяното нарушение).

Възможността ответника да прекрати съдебен процес чрез "абстрактно признание" (признава за заплащане, като същевременно отрича твърдяната дискриминация) в съответствие ли е с правилата относно санкциите и достъпа до средства за правна защита?

26

C-30/19 Diskrimineringsombudsmannen c/y Braathens Regional Aviation AB

”Ако в рамките на иск за обезщетение за вреди ответникът може, като заплати обезщетение, да не признае наличието на каквато и да било дискриминация и ако тази дискриминация не може да бъде установена от съд, наложените с Директива 2000/43 мерки до голяма степен биха били лишени от полезното си действие и не биха послужили за ефективна борба с дискриминацията, тъй като такава дискриминация може да бъде пренебрегната.” (параграф 99)

“В такава ситуация ответникът би могъл в известен смисъл да “си плати”, за да дискриминира, тъй като дискриминационното му поведение нито би било признато, нито установено.” (параграф 100)

27

Специални последици за съдебната власт

Ефективност

- Подлежащо на изпълнение решение (напр. разумна гъвкавост)

Позволява отклонение от национални разпоредби или съдебна практика, която не съответства на стандарта на ЕС

Marshall – таван на санкцията

- Dansk Industri – Отклонение от съществуващата съдебна практика (напр. твърде ниски обезщетения за неимуществени вреди)

Граници на съдебното тълкуване:

- обвързващи претенции на страните
- Camacho – Без нови санкции
 - Но: творческо тълкуване на закона

28

Благодаря ви за вниманието!

rozsavolgyi@birosag.hu

balint_rozsavolgyi@yahoo.com